

Иновативното образование днес – залог за сигурност в бъдещето

ЧАСТ ВТОРА

Annotation:

The article examines two mutually related attributes of the government - national security and education. Their strong interdependence and conditioning is analysed in the context of the modern understanding of the concept of security and education as its creative factor. Their strong interrelationship and conditioning are analysed in the context of the contemporary understanding of the concept of security and education as its creative factor. The two categories, addressed in their unity and their relationship and dependence on other fundamental factors that ensure the degree of compatibility of life with the natural and social security environment. Conclusions for urgent and long-term measures to these social activities for survival, sustainable human development and prosperity.

Key words: national security, innovative education, emotional and reasonable intelligence, informational society, social engineering, resource security.

В първа част, публикувана в предходния брой на списанието ,авторът разгледа съвременното разбиране за всеобхватност на съдържание на понятието сигурност и подчерта силната връзка и зависимост между гарантиране на сигурността в дългосрочен план на отделния индивид и обществото като цяло и активното креативно усъвършенстване на мощното триединно социално средство - наука , образование, възпитание. Подчертани са и негативните последици от двата основни рушащи фактора за сигурността - неблагоприятните предизвикателства на природната среда и неразумната човешка дейност, като белег на социална неосъзнатост на нуждите се от защита на сигурността и проявлението ѝ причинено от негативната част на елементите от неговата природа.

С оглед очевидни дефицити в познанията , техническа и технологична въоръженост и воля на човека за решаване крайните проблеми за оцеляването му произтичащи от предходния анализ, натрапчиво се налага не зададения там основателен въпрос :

„В цайтнот ли е човечеството ,може ли да успее в надпреварата с времето и има ли воля и ресурси за това?“

Отговора на този въпрос може да се основава преди всичко на хипотези, но е полезно да е положителен, а скептичните прогнози са нежелателни от нравствена гледна точка.

СЪОТВЕТСТВЕНОСТ НА КАЧЕСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО КЪМ НУЖДИТЕ НА ЗАЩИТАТА НА СИГУРНОСТТА

Подобно на сигурността, **образованието** води началото си от дълбока древност. Праисторическите ни предци са предавали уменията си, като по-възрастните са обучавали подрастващите в знания и умения необходими за техния бит и заемане място в йерархията на зараждащите се общности, като семейство, род, община и т.н. Първоначално това е постигано чрез подражание и повторение, а след появата на говора и чрез него. Образованието се е формирало, като относително самостоятелна социална дейност с развитието на културата на хората, едва след възникване на нуждата от разширяване на познания отвъд ежедневните битови уменията и с усложняване на йерархичното разслоение и социална структура на общностите.

Днес образованието е еволюирало до основна социална дейност не само за подрастващите, но и като продължаващо за всички членове на обществото, чрез разнообразни по степени и форма образователни системи. Във всички развити страни образованието е конституционно прогласено право, а определени степени на образователната система са вменени като задължителни със закон.

За разлика от подхода за определяне на заплахите и рисковете за глобалната сигурност на човечеството, чрез извеждането им от максимално обозрим времеви хоризонт назад, целесъобразния подход за определяне на стратегическите цели пред образованието във връзка с нуждите на защитата на сигурността е противоположен – на постъпателно и стъпаловидно идентифициране и предлагане на решения за настоящите и предстоящи предизвикателства пред него, но изпреварващи времето.

С оглед формулираната на база на анализа на предизвикателствата пред глобалната сигурност, има нужда от иновативно ноосферно образование за преодоляването им. Пред образованието се поставят нови високи непознати досега изисквания за качество и ефективност. От установените вече място и роля на образованието в системата на сигурността, се налага извода, че двете не само са взаимно свързани и обусловени, но образованието участва във формирането на нивото и на всеки от съществените й съставни елементи и е важен фактор със силно влияние върху нея.

Основен белег на ефективност на всяка образователна система следва да е заложеното в нея само развитие, чрез иновативно, перманентно, гъвкаво и изпреварващо привеждане към изискванията на утрешния ден и респективно постигане на висок, устойчив и перспективен мултиплициращ положително върху елементите на сигурността образователен резултат.

Процесът на привеждане на образованието в съответствие с изискванията предявени от нуждата за гарантиране на сигурността е силно зависим от нивото на достигнатата компетентност от индивидите за идентифициране, дефиниране и градация в зависимост от силата на влиянието им, на множеството динамично развиващи се и многообразни обществени фактори.

1. Основни негативни фактори, влияещи върху развитие на образованието

Основните фактори, които определят посоката на задачите и развитието пред образованието, науката и възпитанието по същество съвпадат с тези, които са двигател или спирачка на обществения просперитет. Те са общовалидни за всички обществени сфери в т.ч. за сигурността

Образованието като дейност и системите за упражняването й винаги са били в обществения фокус и подобаващо обгрижвани през вековете, а еволюцията на положителните им страни е добре позната, поради което отпада необходимостта да се изтъкват. Това предполага, че

човечеството следва да съсредоточи усилията си в преодоляване на негативните фактори спъващи развитието им, особено на тези, които произтичат от неразумната дейност на човека, без да се пренебрегва постигнатото.

Ето някои от специфичните многобройни фактори влияещи върху сферата на образованието, които се отразяват негативно върху него и изискват радикални мерки за преодоляването им :

- Рязко изостряне на глобалните противоречия породени от користното съревнование в динамично развиващите се научно - техническата и информационна революция за добиване и осребряване на хегемони позиции

- Изоставане от бурно навлизащите нови информационни технологии и изграждането с тях на новото информационно общество, с присъщите му изменения в обществените отношения. Изоставане на преориентирането на методики и форми на разпространение на научните знания в съответствието им към новите информационни технологии

- Не отчитане на динамично нахлуващите в публичната сфера достижения на социалното прогнозиране и извеждане на реалистични футуристични прогнози с нови очаквания за съответственост на образованието към тях.

- Широко приложение на съвременни сугестивни методи за влияние върху хората и обществата за оправдаване на поведение ,користно мотивирано от геополитически и икономически интереси отстоявани с агресивни средства, противоречащи на утвърдените преподавани научни норми в образователния процес.

- Неконструктивният сблъсък със средствата на същите сугестивни средства на арената на образованието , науката и възпитанието предимно в сферата на надстроечните науки , като социология, футурология, културология, политология, психология, глобалистика и т.н., с деформирани тези, с които правителства егоцентрично отстояват свои тесни егоистични национални интереси.

- Деформирането на образователната и възпитателната среда от медиите, като част от общественото информационно пространство , водени от интересите си на търговски дружества и предизвикващи колизия с ортодоксалните цивилизационни ценности на образованието, науката и възпитанието.

- Приоритетната насоченост на ресурсното осигуряване на образователните системи към удовлетворяване корпоративните интереси на големите участници в световната пазарна икономика и военните проекти на правителствата, с подчиняване и свиване на усвояваните знанията до тесните нужди на тези интереси.

- Нуждата от формален образователен ценз продиктувана от пазара на труда, но неподплатена с приложни знания, водеща до приравняване на дипломата, едва ли не до стока, лесното придобиване, на която често си има цена

- Навлизането в органите на държавна власт на ръководни позиции преобладаващо на активни, атрактивни и агресивни партийни деятели, но с дефицити в компетенциите - нивото на знания в сферата на обществените и общообразователните науки, липса на социален и практически опит и мениджърски умения в управлението на органите на държавна власт, което застрашава обществото с неспособност да се вземат правилни в т.ч. и стратегически решения от

тези органи и натрупване на негативни последици за обществото от това в т.ч. в сферата на науката и образованието и т.н.

2. Мерки за извеждане на образованието на по-високо иновативно стъпало

Преди всичко е необходимо да се преодолее изоставането носещо характеристиката на архаизъм в образованието и успоредно с това да се осигури заместване на отпадналите с иновативни методиките и съответстващи форми на високото техническо и технологично ниво практикувани във водещите социални сфери. Очаквания ефект от симбиозата на иновативните методиките за получаване на висококачествени знания и възвръщаемостта от тази инвестиция във високо ниво на резултатност в работата на бъдещите участници в сферата на науката, е да доведе синергийно до нови по-високи преливащи си качество нива в тези сфери

Някои подходящи мерки за постигане на иновативност в образованието:

- Преодоляване проблемите на закрепостената система на образование към архаичните методика и съдържание, на репродуктивния начин на обучение със стереотипното шаблонно преподаване на готови клиширани знания и механичното им възпроизвеждане за оценяване на обучаемия.

- Разчупване на едностранчивото рамкиране на материята на отделени учебни предмети. Обвързване и разглеждане на различните учебни предмети във взаимовръзката на материите им и размиване на строгите граници между тях, с насоченост към за изграждане на единна система от приложни знания. Ориентация към практическа приложимост на придобитите знания, умения и привички.

- Повишаване на нивото и темпото на перманентна адаптация на методиките на преподаване към предвижданите прогностично предизвикателства на утрешния ден и развиване на способности за хипотетични решения с прогнозен резултат от обучаемите.

- Преодоляване на резистентността към тоталното навлизане на електронното общество и разширяване формите на приложение на електронно, онлайн и дистанционно обучение и образование. Тенденцията следва да бъде низходяща от масово приложение във висшите учебни заведения към по-широко експериментално приложение в училищата.

- Да се замени рутинния характер на образователна дейност водещ до „затъпяване” на обучаемите в детска и юношеска възраст. Прекомерния свръх ред практикуван, особено в детските градини и училищата води до ограничаване изграждането на качества на инициативност, творчество и размах в децата, а единствената съмнителна полза е непродуктивната им адаптация към буквата на установения консервативен икономически и социален ред и т.н.

3. Мерки за създаване на повишен общ капацитет на образованието.

Обществото разполага с необходимия ресурси за преодоляване действието на негативните фактори пред бъдещото иновативно образование. Заедно с познатите резултатни начини за преодоляването им е необходима още само **воля** за това. Следващите мерки биха довели допълнително до качествено-количествен скок в нивото на образованието :

- Преодоляване на силното влияние на неконтролираното нахлуване на користните пазарните отношения във всички сфери на обществения живот и в особено чувствителната към това сфера на образованието, науката и възпитанието.

- Обвързване на всяка реформа в образованието със солидно реалистично прогнозиране. Предпазване от незначителни иновации водещи до козметични и поради това безсмислени промени
- Широко отваряне на вратите на учебните заведения за електронното образование в многообразните и непрекъснато усъвършенстващите се форми и широките възможности на избор по целесъобразност .
- Внимателно да се проучи, използва опита и приложат резултатите на водещи в иновативност на образованието страни, с активна експериментална практика (напр. Финландия).
- Преодоляване незадоволителното състояние на педагогическите системи и различията в нивото между отделните страни, чрез социалното инженерство и перспективното планиране и предлагане на работещи методи за без-кризисно иновативно въздействие върху образователните системи.
- Модерните призови за деинституционализация на образованието да не се приемат безкритично, а да се прилагат постепенно и се оценяват резултатите преди изкачването на следващото стъпало, за да не се позволи навлизането по-скоро на мода, отколкото на доказан иновативен модел
- В контекста на широката визията за иновативно образование и разбирането за неговата инженерна парадигма следва на преподавателите приоритетно да се гледа , като на социални инженери , практикуващи социален дизайн. Те да се подготвят психически за нагласата, че са най-подходящи за ролята на новатори, изграждащи новатори.
- Да се отреди решаващо значение за успешността на реформите в образователните системи чрез осигуряването на високо квалифициран преподавателски апарат за всички образователни нива, като обществото приоритетно обезпечи ресурсно изграждането на институции с висок потенциал за подготовка и перманентна преподавателска подготовка на педагози.
- Да се зложат достиженията на педагогическата футурология в перманентност на процеса на иновативно усъвършенстване на съвкупността от теоретични модели, идеи и концепции за бъдещето на образованието
- Обществото да отреди подобаващо социално стъпало за деятелите в образователно - възпитателната сфера с икономически средства и стимули.
- Неразривно съчетание на образованието с възпитанието. Образователно - възпитателна дейност да се разглежда като единно цяло в контекста на съвременната визия за процеса
- Теоретично-методическото усъвършенстване на педагогическия процес да бъде съобразено и адаптирано към възрастовите и индивидуални особености на обучаемите и потенциала им за усвояване на знания, като се обърне особено внимание на подхода към тези в детска и юношеска възраст. Днес преди да е решен проблема с продължителността на човешкия живот, изхождайки от мащаба на естествения репродуктивен процес , следва да се подготвим подобаващо за по-продължително и специализирано обгрижване на тези най-многобройни обучаеми.
- В научния инструментариум на подготовката за ноосферното образование да доминират креативната прогностична и евристична функция основана на икономическата, политологичната, правна и т.н. прогностика.

- Дидактичната футурология като философия на образованието на бъдещето да задоволи нуждата от реалистична прогностика за тази наука.

- Освобождаване от крайната зависимост на образованието от примитивно-утилитарните корпоративни интереси наложени от правилата на пазарната икономика. Обучение на човешки ресурси да излезе от тази тясна рамка и се преориентира към обществения интерес за подготвяне на подрастващите и повишаване на компетенциите на зрелите, да се превърнат в органичен елемент на креативните общественно-икономически отношения. Дипломата да се превърне от самоцел за придобиване на необходим ценз, в гаранция за придобита компетентност съответстваща на образователната степен и специалност.

- Междудържавно сътрудничество и взаимопомощ за ускоряване на иновативно развитие на образователните системи на различните страни и сближаване в духа на концепцията за конвергенция на образованието прогласена от ЮНЕСКО .

- Съчетаването на образованието в процес на единство с възпитание на емоционалната, разумната и изкуствена интелигентност. Развиване на рационално абстрактното мислене за сметка на излизане от дебрите на недоразвита емоционална интелигентност и т.н.

4. Решаваща роля на науката за въоръжаване на образованието с материята за дейността му.

Това, което е променило светът на човека и го е направило такъв какъвто е днес е неговото любопитство и неутихващата жажда за знание през вековете. Днес изключителната му любознателност е преминала в изследователска страст на същността и закономерностите в развитието и същността на явленията в природата, обществото и мисленето и е изградила стройна система от знания наречена **наука**. Оформили са се две основни нейни направления – природни науки, изследващи [природните](#) явления, и [социални науки](#), изучаващи човешкото [поведение](#) и отношения . Те са роили в многобройни клонове и формират широката система от научни знания .

В потенциала за използване на богатството от непрекъснатите открития на науката и натрупваните научни знания за преодоляване на предизвикателствата на бъдещето са надеждите на човечеството за просперитет и оцеляване. Единодействието на науката със сферата на образованието за въоръжаване на хората с тези научни знания е гарант на възможното събъждане на тези надежди.

Въпреки силното развитие на науката и образованието в последните години, някои учени считат, че общото интелектуално и образователно ниво на съвременните общества е снижено до „интелектуална криза“ или други наименования за кризи в същия смисъл. Вярно е, че се наблюдава силно социално и като негово следствие, образователно и интелектуално разслоение на обществата, с определено негативно отражение върху общия им капацитет за развитие и просперитет. Но успоредно на това разслоение, което естествено трябва да бъде приоритетна цел за преодоляване, водещите научни институции в света имат впечатляващи достижения. Има достатъчно съобщения за тях, макар и засега медийни, но които не са опровергани, а откритията са пазени в тайна поради посочените по-горе, сложили се като непреодолими, корисни причини.

Може да се направи извода, че кризата е повече хуманитарна с последици за интелектуалното развитие на големи маси от хора, а изолирани елитарни специализирани научни институции продължават да развиват успешно достиженията на научно-техническата революция, независимо от мотивите и източниците на ресурсното им осигуряване. Очевидно е, че информационната ограниченост, относителна откъснатост, секретност и отлагателните срокове на

приложимост на достиженията им за благо на човечеството, по причини изложени по-горе, не е в полза на обществото и действа отлагателно на просперитета му.

В контекста на дефиницията на понятието сигурност и органичната ѝ връзка и зависимост с образование, наука, възпитание, от жизнено важно значение за надпреварата с времето е обществото да припознае описаните свои социални поведенчески деформации като асоциални. Тежката и трудно постижима задача за преодоляване и излизане от спиралата на зависимост на развитието и просперитета от несъвършенството на човешките социални практики, както вече беше подчертано, се пада основно на посестримите наука, образование и възпитание. Но е очевидно, че високите достиженията на науката и тяхното широко усвояване и използване са ключа и гаранцията за решението на казуса благоденствие, просперитет и оцеляване на човечеството, или иначе казано за сигурността му.

В третата част на статията, която ще се публикува в следващия брой на списанието, авторът разглежда основните фактори, влияещи върху осигуряването на ресурси и резерви на ресурси за по-високо иновативно стъпало на науката, образованието и възпитанието в контекста на решаващото им влияние върху защитата на сигурността. Ще бъдат разгледани мерки за предотвратяване на неразумни действия на човека предизвикващи тежки хуманитарни кризи, и отлагащи перспективата за надеждна защита на сигурността.

академик, полковник (о. р.) Наско Рафайлов

е специалист в сферата на националната сигурност, с дългогодишен стаж като директор на РДВР Варна;

Директор на централна дирекция в МВР;

Председател на Комисията за контрол над специалните служби и службите за охрана на общественения ред в 39-тото НС на РБ.

Експерт е към НИИ на Икономически университет – Варна и преподавател по корпоративна сигурност. Член е на ОАНОК.